
Karel IV. otevřel naši zemi Evropě a přinesl jí rozkvět

Česká republika si tento rok připomíná 700. výročí narození římského císaře a českého krále Karla IV. Toto jubileum má zvláštní význam nejen pro Prahu, již si Karel IV. vyvolil za své sídlo, ale i pro Univerzitu Karlovu, kterou v roce 1348 založil.

V hlavním městě se bude po celý rok konat řada akcí, které si kladou za cíl významného panovníka připomenout, a na mnoha z nich se bude podílet i nejstarší a největší česká univerzita. „Je mým přáním, aby Univerzita Karlova dostala svému jménu a těmito oslavami důstojně uctila jubileum svého zakladatele,“ říká Tomáš Zima, rektor Univerzity Karlovy. * Proč je podle vás potřeba Karla IV. si připomínat?

Karel IV. nebyl pouze českým králem, ale i významným Evropanem, který se zapsal nejen do českých, nýbrž i do evropských dějin. Důvodů, proč si ho připomínat, je proto hned několik. V první řadě se zasloužil o rozmach Českého království, a to nejen v politickém kontextu, ale i tím, že ho aktivně budoval. Založil například Nové Město pražské, což byl největší „developerský projekt“ své doby. Ve stejném roce, tedy roku 1348, nechal vybudovat Karlštejn a zřídil v hlavním městě univerzitu, díky níž se Praha stala intelektuálním centrem Evropy.

* Jeho význam tedy spočívá zejména v tom, co vybudoval?

Samozřejmě nejen v tom. Prosadil také významné zákony a regule. V roce 1356 se zasloužil o vydání Zlaté buly Karla IV., která sloužila jako hlavní ústavní zákon Svaté říše římské až do roku 1806. Stanovil tak základní pravidla, která platila více než 450 let. Přitom víme, že dnes zákony často nepřežijí ani rok. Významná byla samozřejmě i duchovní dimenze Karla IV., která vyústila v povýšení pražského biskupství na arcibiskupství. Byl to také muž, který České království otevřel Evropě, což naší zemi přineslo rozkvět.

* Zdá se, že k němu chováte skutečný obdiv.

Karel IV. byl velmi vzdělaný člověk. A to nejen na svou dobu, ale i podle současných měřítek. Kdo z nás dnes dokáže mluvit a číst pěti jazyky? Obklopoval se lidmi, kteří byli stejně vzdělaní nebo vzdělanější než on sám, a to je něco, co dokáže člověka obohatit. Dopisoval si a udržoval přátelství například s Francescem Petrarkou, papežem Klimentem VI. či se sorbonnským profesorem Vojtěchem Raškůvem z Ježova, jenž Karla IV. během jeho pohřbu poprvé označil za Otce vlasti.

* Čeho chtěl Karel IV. založením univerzity dosáhnout?

V její zakládací listině jí dával za vzor vysoká učení v Paříži a v Oxfordu, tedy nejprestižnější univerzity své doby. Jeho přáním bylo, aby se jim pražská univerzita dokázala vyrovnat. Dodnes je naším velkým závazkem tento historický odkaz naplňovat. Málokdo ví, že Karel IV. nestál pouze u vzniku univerzity v Praze. Do rozvoje vzdělanosti se zapsal i jinde v Evropě tím, že sám založil, obnovil nebo potvrdil další univerzity. Zejména v Itálii, v Cividale, Arezzu, Perugii, Sieně, Pavii a Luce, ale také v Orange a v Ženevě.

* Splnilo se Karlovi IV. jeho přání? Vyrovnala se Univerzita Karlova konkurenci?

V karlovské době určitě. Tehdy byla pražská univerzita skutečně srovnatelná s těmi nejlepšími v Evropě. Je třeba říci, že to bylo zásluhou panovníků, kteří ji velmi podporovali a vybavili majetky a statky, aby se mohla dále rozvíjet. Za tím účelem dostala univerzita například darem od krále Václava IV. obrovský komplex budov na Starém Městě pražském, tedy Karolinum, které je dnes třetí nejstarší univerzitní budovou na světě. Pravda je, že tehdy nebylo univerzit mnoho, ale ta pražská mezi nimi byla velmi prestižní.

* Dnes už tomu tak není?

Univerzita Karlova je stále velmi respektovanou institucí. Ve světových žebříčcích se každoročně pohybuje zhruba kolem 250. až 270. místa. Je třeba říci, že český stát v současné době rozvoj vysokoškolského vzdělávání téměř nepodporuje a podíl jeho financování rychle klesá. V letošním roce je to jen 0,44 procenta HDP, ačkoliv řada okolních zemí dává

více než jedno procento. Stát dnes na jednoho studenta platí vysokým školám méně peněz než v roce 2008. Z toho si může každý udělat obrázek. Platy vysokoškolských učitelů se stávají podprůměrné a přitom v počtu studentů na jednoho učitele jsme na tom nejhůř ze zemí OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, pozn. red.).

* I přesto však Univerzita Karlova sklízí ve světě úspěchy.

Ano. To je zásluha velmi nadšených a talentovaných lidí, kteří na ní působí. Lidí, kteří jsou ve svých oborech mezinárodně uznávaní a publikují v prestižních vědeckých časopisech. Svou roli hraje i vybavení, které je nezbytné pro výzkum, jenž musí obstát ve velmi náročné evropské i světové konkurenci. A právě tam se dluh státu vůči pražským vysokým školám a institucím projevuje.

* Univerzita Karlova si k příležitosti oslav připravila řadu akcí a událostí. Můžete některé vyzdvihnout?

Spolu s Arcibiskupstvím pražským jsme jedna ze dvou institucí, které Karel IV. založil a jež přežily staletí. Cítíme proto morální povinnost jeho odkaz uctít a připomenout. Část událostí, které máme připravené, jsou slavnostní a oficiální. Proběhne shromáždění akademické obce za účasti řady rektorů z celého světa i nejvyšších představitelů českého státu. Na půdě univerzity se uskuteční také setkání tří mezinárodních univerzitních asociací a proběhne mezinárodní konference věnovaná odkazu Karla IV. v současné době. Významnou událostí bude předání mezinárodní Ceny Karla IV., kterou udělujeme spolu s hlavním městem Prahou a jejímž laureátem je Jindřich I., vévoda lucemburský.

* Co jste přichystali pro veřejnost?

Otevřeme expozici v Křížové chodbě Karolina, jež doplní velkou výstavu Druhý život Karla IV., kterou pořádá Národní galerie. S velkou pravděpodobností zde budeme mít z Itálie zapůjčeno i roucho, které Karel IV. nosil. Na Karlově náměstí proběhne open air mítink a připravujeme také dětský den na univerzitě. Budeme zajišťovat komentované prohlídky klášterů a kostelů a na podzim i rekonstrukci korunovačního průvodu Karla IV. a dva koncerty.

* Jste 508. rektorem Univerzity Karlovy. Změnila se nějak úloha rektora v průběhu dějin?

Ano, ale ty důležité principy přetrvávají dodnes. Jeho hlavní úlohou je dbát na dodržování a chránění akademických práv a svobod. Na počátku byl rektor zejména představitelem univerzity a vedl například učené disputace. Byly ale také doby, kdy byl rektor Univerzity Karlovy osobností, která řídila kvalitu školství na celém území Českého království. V posledních desetiletích je podle mne rolí rektora zejména vytváření prostoru pro rozvoj oborů a fakult, zajištění harmonie mezi fakultami a stanovení strategických cílů a vizí.

* Dříve svůj mandát rektor vykonával jen po jeden až dva roky. To se změnilo v roce 1948, že?

Ano. Od toho roku již rektor nebyl volen, ale pouze jmenován, a sice na pět let. Funkci většinou zastával některý z profesorů, který samozřejmě musel mít odpovídající vztah ke straně a státu. Po roce 1989 se univerzita vrátila k volbě rektora akademickým senátem. Funkční období bylo nejdříve tříleté a po roce 1999 se prodloužilo na čtyři roky. Je třeba si uvědomit, že role rektora je dnes trochu jiná než ve středověku nebo i v 18. a 19. století. Univerzita Karlova je instituce, která má rozpočet 9 miliard korun, 160 budov, 17 fakult, 51 tisíc studentů a 8 tisíc zaměstnanců. Chvilí proto trvá, než se rektor s jejím chodem seznámí, a pokud má prosadit nějakou svou vizi, je to čtyřleté období řekl bych minimem.

* Proměňuje se nějak vztah mezi absolventy a jejich univerzitou?

Dříve většina absolventů zůstávala na univerzitě a dále na ní působila. Tehdy však byly jejich počty zcela jiné. Dnes většina studentů po ukončení studia odchází mimo univerzitu. Díky tomu se na ni dokážou lépe podívat zvnějška a říci nám, v čem bychom se mohli zlepšit. My můžeme být k některým věcem zaslepení vzhledem k tomu, že se na univerzitní půdě pohybujeme každý den.

* Od letoška již Univerzita Karlova nebude mít v názvu dodatek označující její sídelní město. Proč?

Bylo to rozhodnuto, ještě než jsem se ujal úřadu, ale já sám jsem tuto myšlenku podporoval. Je to návrat ke kořenům. Vracíme se k původnímu názvu, který i lépe odráží skutečnost, že Univerzita Karlova není jen v Praze.

* Vy sám jste na univerzitě studoval a působil. Napadlo vás někdy, že tu budete zastávat pozici rektora?

Během studia určitě ne. Když jsem začal působit na Ústavu lékařské biochemie a laboratorní diagnostiky, bylo mým hlavním cílem etablovat se v oblasti vědy a pedagogiky, takže jsem převážně publikoval a vědecky bádám. Relativně mlád jsem se stal profesorem a následně působil jako děkan. Až poté mě kolegové přesvědčili, abych se o pozici rektora ucházel.

* Nechybí vám vědecké bádání?

Věda mi nechybí. Stále totiž vedu postgraduální studenty. Mrzí mě ale, že již nemám čas na přednášení a semináře se studenty, což pro mne bylo vždy obohacující a příjemné.

* Kam chcete univerzitu v dalších letech směřovat?

Univerzita by měla stále vychovávat mladé lidi, kteří budou schopni se přizpůsobovat změnám v neustále se proměňujícím světě. My samozřejmě nemůžeme vědět, jak bude za dvacet až třicet let společnost vypadat, ale naši studenti by měli být vždy schopni rozpoznat podstatné od nepodstatného. Měli by se z nich stát sebevědomí mladí lidé se zahraničními zkušenostmi. Univerzita sama by měla mít mnohem více zahraničních studentů i učitelů a měla by být více ukotvená na předních příčkách světových vědeckých týmů. Důležité také je, aby zůstala přátelská a otevřená pro všechny.

Profil Tomáš Zima (49 let) Po absolvování Gymnázia Botičská pokračoval studiem všeobecného lékařství na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy, které ukončil v roce 1990. Od roku 1999 působil v Ústavu klinické biochemie a laboratorní diagnostiky. V roce 2001 byl zvolen profesorem v oboru lékařské chemie a biochemie. Mezi lety 2005 a 2012 zastával na 1. lékařské fakultě pozici děkana a v roce 2013 byl zvolen 508. rektorem Univerzity Karlovy.